JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ANTONIO TIZZANO
27 päivänä huhtikuuta 2006 [1]

1. Audiencia Provincial de Madrid (jäljempänä Audiencia Provincial) on 15.2.2005 tekemällään päätöksellä esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle EY 234 artiklassa tarkoitetun ennakkoratkaisukysymyksen kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY tulkinnasta (jäljempänä direktiivi 93/13 tai pelkästään direktiivi). [2]

2. Audiencia Provincial haluaa tietää, merkitseekö direktiivillä perustettu kuluttajansuojajärjestelmä sitä, että kansalliset tuomioistuimet, joiden ratkaistavaksi on saatettu välitystuomioon kohdistuva muutoksenhaku, voivat viran puolesta ottaa huomioon kohtuuttomaksi katsomansa välityslausekkeen lainvastaisuuden silloinkin, kun lainvastaisuusväitettä ei ole esitetty välimiesmenettelyssä ja kuluttaja on vedonnut siihen ensimmäisen kerran asiakirjassa, jolla muutoksenhaku on pantu vireille.

1 – Alkuperäinen kieli: italia.

2 – EYVL L 95, s. 29.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Yhteisön oikeus*

Direktiivi 93/13

3. "Sisämarkkinoiden luomisen helpottamiseksi" ja sen takaamiseksi, että sisämarkkinoilla saavutettaisiin "tehokkaampi kuluttajansuoja" (kuudes, seitsemäs ja kymmenes perustelukappale) neuvosto hyväksyi 5.4.1993 direktiivin 93/13.

4. Direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille."

5. Sen 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 7 artiklan soveltamista."

6. Sen 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti – –."

7. Lisäksi direktiivin 7 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut keinot sisältävät säännöksiä, joiden mukaisesti henkilöt ja järjestöt, joilla on kansallisen lainsäädännön mukaisesti laillinen etu suojella kuluttajia, voivat kansallisen lainsäädännön mukaisesti saattaa asian käsiteltäväksi tuomioistuimessa tai toimivaltaisessa viranomaisessa, jotka voivat päättää, ovatko yleiseen käyttöön laaditut sopimusehdot luonteeltaan kohtuuttomia ja käyttää riittäviä ja tehokkaita keinoja tällaisten ehtojen käytön lopettamiseksi."

8. On myös muistettava, että direktiivissä on liite, joka sisältää suuntaa antavan luettelon sopimusehdoista, jotka voidaan katsoa kohtuuttomiksi. Näiden joukosta mainittakoon liitteessä olevan 1 kohdan q alakohta "Ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on

kuluttajan kanne[oikeuden] tai [muiden] oikeuskeino[jen käytön] pois[taminen] tai rajoittaminen, erityisesti vaatimalla kuluttajaa viemään riitatapaukset yksinomaisesti välimiesmenettelyyn, jota oikeudelliset säännökset eivät koske, rajoittamalla sopimattomasti kuluttajan saatavilla olevia todisteita tai määräämällä kuluttajalle todistustaakka, jonka olisi sovellettavan lainsäädännön mukaan oltava sopimuksen toisella osapuolella."

B *Kansallinen lainsäädäntö*

Kohtuuttomia sopimusehtoja koskeva Espanjan lainsäädäntö

9. Direktiivi 93/13 on pantu täytäntöön Espanjan oikeusjärjestyksessä 13.4.1998 annetulla lailla nro 7 (jäljempänä laki 7/1998). [3]

10. Tämän lain 8 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

"– – Mitättömiä ovat kuluttajien kanssa tehtäviin sopimuksiin otetut kohtuuttomat yleiset sopimusehdot, kuten ne jotka on mainittu 19.7.1984 annetun lain nro 26 10 bis §:ssä ja sen ensimmäisessä lisäsäännöksessä (jäljempänä laki 26/1984)." [4]

11. Lain 26/1984 10 ja 10 bis §:ssä määritellään kohtuuttoman sopimusehdon käsite. Lisäksi tämän lain ensimmäisen lisäsäännöksen 26 kohdassa täsmennetään, että kohtuuttomana pidetään "sopimista muista välimiesmenettelyistä kuin kuluttaja-asioita koskevasta välimiesmenettelystä, paitsi silloin, kun kyseessä on välityselin, joka on perustettu lain nojalla käsittelemään tiettyä sektoria tai erityistapausta".

Välimiesmenettelyä koskeva Espanjan lainsäädäntö

12. Pääasian tosiseikkojen tapahtumishetkellä välimiesmenettelyjä säänneltiin 5.12.1988 annetulla lailla nro 36 (jäljempänä laki 36/1988). [5]

13. Asiassa merkityksellinen on erityisesti tämän lain 23 §, jossa säädetään seuraavaa:

"1. Välimiesmenettelyä koskevat väitteet välimiehen puuttuvasta asiallisesta toimivallasta taikka välityslausekkeen puuttumisesta, mitättömyydestä tai virheellisyydestä on esi-

3 – Ley n. 7/1998 del 13 abril 1998, sobre condiciones generales de la contratación (BOE nro 89, 14.4.1998, s. 12304).

4 – Ley n. 26/1984 del 19 julio 1984, General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (BOE nro 176, 24.7.1984, s. 21686).

5 – Ley de Arbitraje n. 36 del 5 deciembre 1988 (BOE nro 293, 7.12.1988, s. 34605).

tettävä samalla, kun sopimuspuolet esittävät alkuperäiset väitteensä.

– –."

14. Lisäksi merkitystä on sen 45 §:llä, jossa säädetään seuraavaa:

"Välitystuomio voidaan kumota vain seuraavissa tapauksissa:

1. Välityslauseke on mitätön.

2. Välimiesten nimeämisessä ja välimiesten toiminnassa ei ole noudatettu laissa säädettyjä olennaisia muotoseikkoja ja periaatteita.

3. Välitystuomio on annettu määräajan päätyttyä.

4. Välimiehet eivät ole ratkaisseet heille esitettyjä kysymyksiä, tai vaikka olisivatkin, nämä kysymykset eivät voi olla välimiesmenettelyn kohteena. – –.

5. Välitystuomio on ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa."

II Tosiseikat ja oikeudenkäyntimenettely

15. Pääasiassa kantajana on Mostaza Claro ja vastaajana Centro Móvil Milenium SL. (jäljempänä Centro Móvil).

16. Mostaza Claro teki 2.5.2002 sopimuksen matkapuhelinliittymästä, jolle oli asetettu vähimmäiskesto (jäljempänä sopimus). Sopimuksessa oli välityslauseke, jonka mukaan sopimuksesta mahdollisesti syntyvät erimielisyydet ratkaisee Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidadin (jäljempänä AEADE) nimeämä välimies.

17. Centro Móvil katsoi, että sopimuksen vähimmäisvoimassaoloaikaa ei ollut noudatettu, ja saattoi asian AEADEn välimiesme-

nettelyyn. Tämä yhdistys määräsi, että Mostaza Claron oli 10 päivän määräajassa ilmoitettava kieltäytyvänsä välimiesmenettelystä ja esitettävä välimiehelle väitteensä ja todisteet kantansa tueksi. Mostaza Claro oli tämän määräajan kuluessa esittänyt puolustukseksen joitakin seikkoja mutta ei vedonnut välityslausekkeen mitättömyyteen.

18. Välimies katsoi, ettei puolustus ollut perusteltu, ja teki 22.9.2003 päätöksensä, jolla Centro Móvilille myönnettiin korvaus kärsitystä vahingosta ja määrättiin sille aiheutuneet oikeudenkäyntikulut korvattaviksi.

19. Mostaza Claro valitti tästä päätöksestä Audiencia Provincialiin. Vasta tässä tuomioistuimessa kantaja esitti väitteen välityslausekkeen kohtuuttomuudesta ja vaati tällä perusteella välitystuomion kumoamista. Centro Móvil vastusti vaatimusta ja totesi, että lain 36/1988 23 §:n mukaan tämän sopimusehdon mitättömyyteen olisi pitänyt vedota välimiesmenettelyssä eikä sitä näin ollen voitu enää tutkia välitystuomiota koskevassa muutoksenhaussa.

20. Audiencia Provincial totesi lain 26/1984 (sen 10 ja 10 bis § ja ensimmäinen lisäsäännös) ja lain 7/1998 (8 §) perusteella sopimukseen otetun välityslausekkeen kohtuuttomaksi. Se ei kuitenkaan ollut varma siitä, voitiinko mitättömyyteen vedota viran puolesta, koska kuluttaja ei ollut välimiesmenettelyssä erikseen esittänyt tätä koskevaa väitettä.

21. Tästä syystä Audiencia Provincial on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan kysymyksen:

"Voiko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY mukainen kuluttajansuoja merkitä sitä, että tuomioistuin, jonka ratkaistavaksi on saatettu välitystuomion kumoamista koskeva kanne, voi todeta välityssopimuksen mitättömyyden ja kumota välitystuomion, koska se katsoo, että kyseisessä välityssopimuksessa on kuluttajan oikeuksia loukkaava kohtuuton sopimusehto, kun tähän seikkaan on vedottu kumoamiskanteessa, eikä kuluttaja ole vedonnut siihen välimiesmenettelyssä?"

22. Yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetussa asiassa ovat kirjalliset huomautuksensa esittäneet Centro Móvil, Espanjan, Saksan, Unkarin ja Suomen hallitukset sekä komissio.

III Oikeudellinen arviointi

Alustavia huomioita: Pääasiassa riitautetun välityslausekkeen kohtuuttomuus

23. Ennen esitettyyn kysymykseen vastaamista ovat huomautuksia esittäneet osapuolet laajalti pohtineet alustavaa kysymystä siitä, onko kansallisessa oikeudenkäynnissä kyseessä olevaa välityslauseketta pidettävä todella kohtuuttomana ehtona, eli sopimusehtona, jota "ei ole erikseen neuvoteltu" ja joka "hyvän tavan [vaatimusten] vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille" (ks. direktiivin 3 artiklan 1 kohta).

24. Centro Móvil katsoo, että esillä olevassa asiassa voidaan katsoa, ettei kyse ole direktiivillä 93/13 kielletystä sopimusehdosta, koska Mostaza Claro oli tehnyt sopimuksen puhelinliittymästä ammatinharjoittajana, eikä häntä näin ollen voida pitää kuluttajana. Se väittää lisäksi, että kyseisestä sopimusehdosta on erikseen neuvoteltu kantajan kanssa eikä sitä näin voida lukea 3 artiklassa tarkoitettuihin sopimusehtoihin.

25. Unkarin hallitus katsoo sitä vastoin, että ennakkoratkaisupyynnöstä ei käy selvästi ilmi se, täyttääkö kyseessä oleva sopimusehto direktiivissä 93/13 vahvistetut edellytykset. Se katsoo, ettei direktiivillä velvoiteta jäsenvaltioita katsomaan kohtuuttomiksi kaikkia ehtoja, jotka on otettu kuluttajien kanssa tehtäviin sopimuksiin ja joissa määrätään muista, lainmukaisista vaihtoehtoisista riitojen ratkaisumuodoista.

26. Suomen hallitus ja komissio ovat poikkeavalla kannalla. Niiden mukaan pääasiassa riidan kohteena oleva sopimusehto täyttää välttämättä direktiivin 3 artiklassa vahvistetut vaatimukset. Suomen hallituksen mukaan sopimusehto johtaa sopimuksen huomattavaan epätasapainoon kuluttajan vahingoksi, koska kuluttajalla ei pääsääntöisesti ole käytettävissään oikeudellisia tietoja, joita tarvitaan sen arvioimiseksi, mitä välityslausekkeen ottaminen sopimukseen merkitsee. Lisäksi Suomen hallitus ja komissio katsovat, että sopimusehto vastaa direktiivin liitteessä suuntaa-antavasti lueteltuja ehtoja ja erityisesti siinä olevan 1 kohdan q alakohdassa tarkoitettuja ehtoja joiden tarkoituksena tai vaikutuksena on kuluttajan kanneoikeuden tai muiden oikeuskeinojen käytön poistaminen tai rajoittaminen.

27. Aineellisten kysymysten osalta voidaan olla taipuvaisia yhtymään komission ja Suomen hallituksen kantaan. Asiassa on kuitenkin pohdittava muitakin seikkoja.

28. Kuten tiedetään, yhteisöjen tuomioistuin voi EY 234 artiklassa sille myönnetyn yhteisön oikeuden tulkintaa koskevan toimivallan puitteissa "tulkita yleisiä kriteerejä, joita yhteisön lainsäätäjä on käyttänyt kohtuuttoman sopimusehdon käsitteen määrittelemiseksi". Sen sijaan se ei voi "lausua näiden yleisten kriteerien soveltamisesta tiettyyn sopimusehtoon", koska tämä edellyttää direktiivin 4 artiklan mukaisesti kaikkien niiden "yksittäistapauksen seikkojen" huomioon ottamista, jotka liittyvät sopimuksen tekemiseen, ja ainoastaan kansallisella tuomioistuimella voi olla välittömät tiedot kyseessä olevasta sopimuksesta. [6]

29. Perustamissopimuksessa tarkoitetun toimivallan jaon mukaisesti kansalliselle tuomioistuimelle, jolla yksin on välittömät tiedot tällaisista olosuhteista, "kuuluu siis sen määritteleminen, täyttääkö pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä oleva – – sopimusehto kriteerit, joiden on täytyttävä, jotta se voidaan määritellä kohtuuttomaksi direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla". [7]

30. Muunlaiseen tulokseen ei voida päätyä myöskään yhdistetyissä asioissa Océano Grupo Editorial annetun tuomion perusteella, [8] jossa – kuten komissio on todennut – yhteisöjen tuomioistuin oli suorittanut tämän arvioinnin. Tämän jälkeen asiassa Freiburger [9] antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin selvensi, että edellä mainittua tuomiota on pidettävä luonteeltaan täysin poikkeuksellisena eikä yleistettävissä olevana.

31. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan yhdistetyissä asioissa Océano Grupo Editorial oli kyse tuomiopaikkalausekkeesta, "jonka tarkoituksena on myöntää kaikkia sopimuksesta johtuvia riita-asioita koskeva toimivalta sen alueen tuomioistuimelle, jossa elinkeinonharjoittajan kotipaikka sijaitsi". Kyse oli näin "ehdosta, josta elinkeinonharjoittaja sai kaiken edun ja josta kuluttaja ei saanut mitään vastinetta", eli ehdosta, joka oli ilmeisellä tavalla kohtuuton. Ainoastaan tästä syystä yhteisöjen tuomioistuin oli voinut todeta ehdon kohtuuttomaksi "ilman, että [olisi pitänyt tutkia] kaikkia sopimuksen tekemisen erityisiä olosuhteita". [10]

6 – Asia C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, tuomio 1.4.2004 (Kok. 2004, s. I-3403, 22 kohta). Ks. myös asia C-342/97, Lloyd Schuhfabrik Meyer, tuomio 22.6.1999 (Kok. 1999, s. I-3819, 11 kohta) ja asia C-253/99, Bacardi, tuomio 27.9.2001 (Kok. 2001, s. I-6493, 58 kohta).

7 – Edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Freiburger Kommunalbauten, tuomion 25 kohta.

8 – Yhdistetyt asiat C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial, tuomio 27.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4941).

9 – Edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Freiburger Kommunalbauten.

10 – Em. asia Freiburger Kommunalbauten, tuomion 23 kohta.

32. Useimmissa tapauksissa tilanne ei kuitenkaan ole näin ilmeinen, minkä vuoksi direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa vahvistettujen kriteerien soveltaminen on jätettävä kansalliselle tuomioistuimelle.

33. Esillä olevassa asiassa kansallinen tuomioistuin on arvioinut välityslausekkeen kohtuuttomuutta. Ennakkoratkaisupyynnössään Audiencia Provincial on katsonut, että "epäilyksiä ei ole siitä, etteikö välityssopimus, joka sisältyy Mostazan ja Centro Móvilin väliseen matkapuhelinta koskevaan erikoistarjoussopimukseen, ole – – mitätön, koska se sisältää [direktiivin 93/13 kansallisessa täytäntöönpanosäännöksessä tarkoitetun] kohtuuttoman ehdon".

34. Uskon, että yhteisöjen tuomioistuimen on tällaisessa tilanteessa pelkästään todettava, että tämä arvio on suoritettu. Näin lisäksi sitäkin suuremmasta syystä, ettei ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin ole esittänyt kysymystä sopimusehdon luonteesta vaan ainoastaan siitä, voidaanko sen lainvastaisuuteen vedota viran puolesta.

35. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisen tuomioistuimen on perustamissopimuksessa tarkoitetun toimivallan jaon mukaisesti päätettävä siitä, mitkä ovat pääasian ratkaisun edellyttämät kysymykset ja yhteisöjen tuomioistuimen on lähtökohtaisesti ratkaistava nämä kysymykset. [11]

36. Ainoastaan poikkeuksellisesti ja siltä osin kuin se on tarpeen "hyödyllisen vastauksen" antamiseksi kansalliselle tuomioistuimelle, voi yhteisöjen tuomioistuin muuttaa kysymyksiä ja/tai tutkia uusia kysymyksiä. [12] Esillä olevassa asiassa kukaan ei kuitenkaan ole vedonnut tällaisiin olosuhteisiin eikä asiassa esitettyjen asiakirjojen perusteella voida katsoa, että näin olisi.

37. Vaikuttaa siis siltä, että esillä olevassa asiassa on pitäydyttävä kansallisen tuomioistuimen suorittamissa arvioinneissa siltä osin kuin se on katsonut, että pääasiassa riidan kohteena oleva välityslauseke on kohtuuton. Esitettyä ennakkoratkaisukysymystä tarkastellaan seuraavassa tältä kannalta.

Ennakkoratkaisukysymys

38. Kuten edellä on esitetty, kansallinen tuomioistuin haluaa ainoalla kysymyksellään

11 – Asia 83/78, Redmond, tuomio 28.11.1978 (Kok. 1978, s. 2347); asia C-231/89, Gmurzynska-Bscher, tuomio 8.11.1990 (Kok. 1990, s. I-4003, Kok. Ep. IV, s. 265, 20 kohta); asia C-186/90, Durighello v. INPS, tuomio 28.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5773) ja asia C-83/91, Meilicke, tuomio 16.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4871, Kok. Ep. XIII, s. I-107, 23 kohta).

12 – Ks. asia C-1/02, Borgmann, tuomio 1.4.2004 (Kok. 2004, s. I-2893, 19 kohta). Lisäksi laajasta oikeuskäytännöstä mm. asia 35/85, Tissier, 20.3.1986 (Kok. 1986, s. 1207, 9 kohta) ja asia C-42/96, Immobiliare SIF, tuomio 11.12.1997 (Kok. 1997, s. I-7089, 28 kohta).

selvittää sen, onko direktiivillä perustettu kuluttajansuojajärjestelmä sellainen, että kansalliset tuomioistuimet, joiden ratkaistavaksi on saatettu välitystuomioon kohdistuva muutoksenhaku, voivat ottaa huomioon kohtuuttomaksi katsomansa välityslausekkeen ja kumota tämän johdosta välitystuomion, vaikka lainvastaisuusväitettä ei ole esitetty välimiesmenettelyssä ja kuluttaja on vedonnut siihen ensimmäisen kerran asiakirjassa, jolla muutoksenhaku on pantu vireille.

39. Kuten Espanjan, Unkarin ja Suomen hallitukset ja komissio ovat todenneet, on tähän kysymykseen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella vastattava myöntävästi.

40. Yhteisöjen tuomioistuin on oikeuskäytännössään myöntänyt, että kansallisilla tuomioistuimilla on valta viran puolesta tutkia sellaisiin sopimuksiin otetut kohtuuttomat ehdot, joiden toimeenpanoa elinkeinonharjoittajat ovat vaatineet.

41. Edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Océano Grupo Editorial [13] antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on muistuttanut, että direktiivin 7 artiklan 2 kohdalla annetaan hyväksytyille kuluttajajärjestöille mahdollisuus saattaa asia käsiteltäväksi tuomioistuimessa sen määrittämiseksi, ovatko yleiseen käyttöön laaditut sopimusehdot luonteeltaan kohtuuttomia, ja tarvittaessa sopimusehtojen lainvastaisiksi toteamiseksi, silloinkin kun niitä ei ole otettu tiettyyn sopimukseen. Näin siitä syystä, että säännös on osa suojajärjestelmää, joka "perustuu siihen ajatukseen, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta" ja että tätä "epätasa-arvoista tilannetta voidaan tasoittaa ainoastaan sopimuspuolten ulkopuolisella aktiivisella väliintulolla". [14]

42. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan järjestelmässä, jossa sallitaan tällainen väliintulo, "olisi vaikeaa hyväksyä sitä, että – – tällaisen ehdon sisältävää tiettyä määrättyä sopimusta koskevaa riita-asiaa käsittelevä tuomioistuin ei voisi kieltää kyseisen ehdon soveltamista ainoastaan siksi, että kuluttaja ei ole vedonnut kohtuuttomuuteen". [15] Päinvastoin, järjestelmän kanssa sopusoinnussa on se, että hyväksytään kansallisen tuomioistuimen puuttuvan aktiivisesti asiaan toteamalla viran puolesta lainvastaiseksi tällainen ehto ja olemalla tarvittaessa soveltamatta sitä.

43. Tämän jälkeen asiassa Cofidis antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi lisäksi, että tuomioistuimille on myönnettävä mahdollisuus tutkia viran puolesta

13 – Edellä alaviitteessä 8 mainitut yhdistetyt asiat Océano Grupo Editorial.

14 – Em. yhdistetyt asiat Océano Grupo Editorial, tuomion 25 ja 27 kohta.

15 – Em. yhdistetyt asiat Océano Grupo Editorial, tuomion 28 kohta.

kohtuuton sopimusehto, vaikka kuluttaja ei olekaan vedonnut tähän kansallisessa oikeudessa säädetyssä määräajassa. [16]

44. Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin on painottanut sitä, että direktiivillä 93/13 perustetulla suojalla pyritään takaamaan "tosiasiallinen kuluttajansuoja", ja siitä, että elinkeinonharjoittajat lakkaavat käyttämästä kohtuuttomia ehtoja kuluttajien kanssa tekemissään sopimuksissa (ks. direktiivin 7 artikla), sekä sitä, etteivät tällaisissa sopimuksissa mahdollisesti olevat kohtuuttomat ehdot sido kuluttajia (ks. direktiivin 6 artikla). [17]

45. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan oikeudenkäynneissä, jotka elinkeinonharjoittajat ovat panneet vireille, saattaisi tämä päämäärä vaarantua vähäistä suuremmassa määrin siksi, "ettei kuluttaja tunne oikeuksiaan" tai joutuu luopumaan "niiden käyttämisestä oikeudenkäynnistä aiheutuvien kulujen vuoksi". Tämän välttämiseksi on siis tarpeen, että kyseinen mahdollisuus ulotetaan ainakin elinkeinonharjoittajien vireille saattamissa oikeudenkäynneissä "niihin tapauksiin, joissa kuluttaja pidättyy vetoamasta" sellaisen sopimusehdon kohtuuttomuuteen, joka on otettu sopimukseen kansallisessa lainsäädännössä vahvistetun "määräajan päätyttyä". [18]

16 – Asia C-473/00, Cofidis, tuomio 21.11.2002 (Kok. 2002, s. I-10875).

17 – Em. asia Cofidis, tuomion 32 ja 33 kohta.

18 – Em. asia Cofidis, tuomion 33–36 kohta.

46. Centro Móvil ja Saksan hallitus väittävät kuitenkin, että edellä esitettyjä johtopäätöksiä ei voida soveltaa esillä olevassa asiassa. Kyse ei nimittäin niiden mukaan voi olla kuluttajansuojan vaarantamisesta, koska Mostaza Clarolla oli välityslausekkeen perusteella ollut mahdollisuus kieltäytyä välimiesmenettelystä ja vedota kyseisen sopimusehdon mitättömyyteen lain 36/1988 23 §:n mukaisesti välimiehelle menettelyn alussa esittämässään vastauksessa.

47. Esillä olevassa asiassa, aivan kuten asiassa Cofidis, oli kyse vähäistä suuremmasta vaarasta (joka sittemmin toteutui), että kuluttaja ei kykene elinkeinonharjoittajan vireille panemassa välimiesmenettelyssä todellisuudessa käyttämään tätä mahdollisuutta tietämättömyytensä vuoksi tai sen vuoksi, että hän pelkää joutuvansa vastaamaan kuluista, jotka liittyvät asian käsittelyyn yleisessä tuomioistuimessa, sen jälkeen kun välitystuomio on hylätty tai todettu mitättömäksi.

48. Päätös käyttää näitä keinoja tai olla käyttämättä niitä siksi, että asia voidaan mahdollisesti ratkaista nopeammin ja edullisemmin jollain muulla tavalla, oli alistettu niin lyhyelle määräajalle, että kyseisten mahdollisuuksien käyttämisestä oli tehty käytännössä kohtuuttoman vaikeaa tai jopa mahdotonta. Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, Centro Móvilin käyttämä välityslauseke on johtanut sopimuksesta johtuvan

riita-asian ratkaisemiseen välityselimessä (AEADE), joka on asettanut Mostaza Clarolle vain kymmenen päivän mittaisen määräajan, jonka aikana hänen on pitänyt päättää siitä, kieltäytyykö hän välimiesmenettelystä, ja jollei, esittää väitteensä ja todisteet kantansa tueksi.

49. Toisin kuin Centro Móvil ja Saksan hallitus ovat väittäneet, on tällaisessa menettelyssä vakavalla tavalla rajoitettu kuluttajan puolustautumisoikeuksia.

50. Centro Móvil ja Saksan hallitus vastustavat yhdistetyissä asioissa Océano Grup Editorial ja asiassa Cofidis annetuissa tuomioissa omaksutun oikeuskäytännön laajempaa soveltamista muista aineellisista syistä. Niiden mukaan se, että tuomioistuimelle myönnetään oikeus tutkia välityslausekkeen lainvastaisuus silloinkin kun väitettä tästä ei ole esitetty määräajassa, vaarantaa vakavasti välitystuomioistuinten toiminnan tehokkuutta ja niiden päätöksiin liittyvää oikeusvarmuutta. Tämä on vaatimus, jonka Espanjan laki juuri pyrkii turvaamaan, kun siinä säädetään nimenomaisesti kiinteistä menettelyllisistä rajoista välityslausekkeisiin kohdistuvien väitteiden esittämiselle ja kun siinä rajataan välitystuomion kumoaminen luetteloimalla mahdolliset kumoamistapaukset tyhjentävästi (ks. lain 36/1988 23 ja 45 §).

51. Epäilystä ei voi olla siitä, että "välimiesmenettelyn tehokkuus" on vaatimus, jonka vuoksi on perusteltua, että "välitystuomioiden saattamista yleisten tuomioistuimien tutkittavaksi" rajoitetaan.[19] Kuten Centro Móvil ja Saksan hallitus ovat perustellusti todenneet, tämä vaatimus on turvattu useissa menettelyllisissä järjestelmissä ja useissa kansainvälisissä sopimuksissa[20] luettelemalla rajattu määrä tapauksia, joissa "välitystuomio voidaan todeta mitättömäksi tai se voidaan jättää tunnustamatta".[21]

52. Esillä olevassa tapauksessa tämä vaatimus tuskin kuitenkaan joutuu vaaraan. Kuten suurimmassa osassa kansallisia lainsäädäntöjä ja kansainvälisiä sopimuksia,[22] on Espanjankin lainsäädännössä mainittu yhtenä niistä tilanteista, joissa välitystuomio voidaan kumota, välitystuomion ristiriita yleisen järjestyksen kanssa (ks. lain 36/1988 45 §:n 5 momentti) ja näin siitä riippumatta, onko kukaan osapuolista riitauttanut sitä.

53. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Eco Swiss antamassaan erittäin tunnetussa tuomiossa lausunut, että "jos kansallisen tuo-

19 – Asia C-126/97, Eco Swiss, tuomio 1.6.1999 (Kok. 1999, s. I-3055, 35 kohta).

20 – Ks. ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta New Yorkissa 10.6.1958 tehdyn yleissopimuksen 5 artikla ja Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnan mallisäädös kansainvälisestä kauppaoikeuden alalla sovellettavasta sovittelusta, 34 artikla.

21 – Em. asia Eco Swiss, tuomion 35 kohta.

22 – Ks. edellä mainitun New Yorkin yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan b alakohta sekä edellä mainitun kansainvälisestä kauppaoikeuden alalla sovellettavasta sovittelusta tehdyn mallisäädöksen 34 artiklan 2 kohdan b alakohta.

mioistuimen on kansallisten menettelysääntöjen mukaan kumottava välitystuomio siinä tapauksessa, että välitystuomiolla rikotaan oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvia kansallisia oikeussääntöjä, sen on kumottava välitystuomio myös siinä tapauksessa, että välitystuomiolla rikotaan" vastaavanlaisia yhteisön oikeussääntöjä. [23]

54. Näin oli kyseisessä tapauksessa yhteisöjen tuomioistuimen mukaan EY 81 artiklan osalta, jonka se katsoi tuossa tilanteessa olevan oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluva säännös sellaisena "perustavanlaatui[sena] määräy[ksenä], joka on välttämätön yhteisölle annettujen tehtävien täyttämiseksi ja erityisesti sisämarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi". [24]

55. Tämän tuomion perusteella ja ottaen huomioon, kuinka suuri merkitys kuluttajansuojalla on yhteisön oikeusjärjestyksessä, komissio katsoo, että direktiivin 93/13 säännöksiä voidaan myös pitää oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvina säännöksinä. Sen mukaan kyseessä ovat yhdenmukaistamissäännökset, jotka on annettu tehokkaamman kuluttajansuojan sisämarkkinoilla. Näin kyse on tärkeistä säännöksistä, joiden voidaan katsoa kuuluvan EY 3 artiklan t alakohdassa mainittuun kuluttajansuojan lujittamistehtävään, yhteen yhteisön perustehtävistä. Tämä merkitsee sitä, että kansallisen tuomioistuimen, jolta on haettu muutosta välitystuomioon, on voitava taata tällaisten säännösten noudattaminen silloinkin kun – kuten esillä olevassa asiassa – niiden rikkomiseen ei ole vedottu välimiesmenettelyssä.

56. Tämän kannan lainmukaisuutta ei ole syytä lähtökohtaisesti kiistää. Pelkään kuitenkin, että se voitaisiin kiistää väittämällä, että oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvien säännösten käsitteelle annettaisiin näin liian laaja ulottuvuus, koska perinteisesti niillä tarkoitetaan vain niitä sääntöjä, joita tietyssä oikeusjärjestyksessä pidetään ensisijaisen ja ehdottoman tärkeinä.

57. Komission esittämä malli ei kuitenkaan ole ainoa mahdollinen keino sen hyväksymiseksi, että tuomioistuin voi välitystuomion muutoksenhakua käsitellessään viran puolesta ottaa huomioon sen mitättömyyden. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön yleisten linjojen ja edellä lainattujen tuomioiden mukaisesti voidaan katsoa, että esillä olevassa asiassa tämä mahdollisuus pitäisi hyväksyä, koska kyseessä on oikeusjärjestyksen perusperiaatteen, puolustautumisoikeuksia koskevan periaatteen, turvaaminen.

58. Kuten edellä on todettu (ks. 48 kohta), juuri tämä oikeus vaarantuu vakavalla tavalla

23 – Em. asia Eco Swiss, tuomion 37 kohta.
24 – Em. asia Eco Swiss, tuomion 36 kohta.

esillä olevan asian kohteena olevan sopimusehdon vuoksi.

59. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan "puolustautumisoikeuksia on kunnioitettava missä tahansa menettelyssä, jota käydään tiettyä henkilöä vastaan ja joka saattaa päättyä tälle vastaiseen päätökseen", [25] eli näin myös välimiesmenettelyissä. Näiden oikeuksien kunnioittaminen on yhteisön oikeuden perusperiaate, joka kuuluu jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johdettaviin perusoikeuksiin. [26]

60. Tämän vuoksi voidaan perustellusti katsoa, että kyseessä on yhteisön oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluva periaate, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on sen omaksunut.

61. Asiassa Krombach annetussa tuomiossa vahvistetaan tämä näkemys. Yhteisöjen tuomioistuinta oli pyydetty tulkitsemaan tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan yleissopimuksen [27] 27 artiklan 1 kohtaa. Tässä määräyksessä sopimusvaltion (sen valtion, jossa tuomioon vedotaan) tuomioistuimelle annettiin mahdollisuus kieltäytyä tunnustamasta toisessa jäsenvaltiossa annettua tuomiota (tuomiovaltio) silloin kun se on vastoin oikeusjärjestyksen perusteita. Yhteisöjen tuomioistuin on lähtenyt liikkeelle yhteisön oikeuden ensisijaisuusasemasta puolustautumisoikeuksien noudattamisessa ja hyväksynyt oikeusjärjestyksen perusteita koskevan määräyksen soveltamisen tilanteissa, joissa tuomiovaltion lainsäädäntöön sisältyvät takeet "eivät ole riittäneet suojaamaan vastaajaa siltä, että – – vastaajan oikeutta puolustautua – – on ilmeisellä tavalla loukattu". [28]

62. Edellä esitettyjen seikkojen perusteella katson, että direktiivillä 93/13 säädetty kuluttajansuojajärjestelmä merkitsee sitä, että esillä olevan asian kaltaisessa tapauksessa kansallinen tuomioistuin, jonka ratkaistavaksi on saatettu välitystuomioon kohdistuva muutoksenhaku, voi tutkia välityslausekkeen kohtuuttomuuden ja todeta välitystuomion mitättömäksi, koska se on oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen, silloinkin kun kuluttaja ei ole vedonnut tällaiseen lainvastaisuuteen välimiesmenettelyssä, vaan vasta ensimmäisen kerran siinä asiakirjassa, jolla muutoksenhaku on pantu vireille.

25 – Ks. asia C-135/92, Fiskano v. komissio, tuomio 29.6.1994 (Kok. 1994, s. I-2885, 39 kohta) ja asia C-32/95 P, komissio v. Lisrestal ym., tuomio 24.10.1996 (Kok. 1996, s. I-5373, 21 kohta).

26 – Asia C-7/98, Krombach, tuomio 28.3.2000 (Kok. 2000, s. I-1935, 38 kohta).

27 – Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskeva 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitettu yleissopimus; kolme ennakkoratkaisukysymystä mainitun 27.9.1968 tehdyn yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1, muutettu teksti s. 77) sekä Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), 27 artiklan 1 kohdan tulkinnasta.

28 – Em. asia Krombach, tuomion 44 kohta.

IV Ratkaisuehdotus

63. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Audiencia Provincial de Madridille seuraavasti:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetulla neuvoston direktiivillä 93/13/ETY säädetty kuluttajansuojajärjestelmä merkitsee sitä, että esillä olevan asian kaltaisessa tapauksessa kansallinen tuomioistuin, jonka ratkaistavaksi on saatettu välitystuomioon kohdistuva muutoksenhaku, voi tutkia välityslausekkeen kohtuuttomuuden ja todeta välitystuomion mitättömäksi, koska se on oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen, silloinkin kun kuluttaja ei ole vedonnut tällaiseen lainvastaisuuteen välimiesmenettelyssä, vaan vasta ensimmäisen kerran siinä asiakirjassa, jolla muutoksenhaku on pantu vireille.